

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

15 iunie 2023 *

„Trimitere preliminară – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) – Credit ipotecar indexat într-o monedă străină – Clauze de conversie – Determinarea cursului de schimb între această monedă străină și moneda națională – Efecte ale constatării caracterului abuziv al unei clauze – Efectele anulării unui contract în totalitate – Posibilitatea de a valorifica creanțe care depășesc rambursarea sumelor convenite în contract și plata dobânzilor moratorii – Prejudiciu adus consumatorului – Indisponibilitatea cuantumului ratelor lunare plătite băncii – Prejudiciu adus băncii – Indisponibilitatea cuantumului capitalului pus la dispoziția consumatorului – Efect disuasiv al interzicerii clauzelor abuzive – Protecție efectivă a consumatorului – Interpretarea jurisdicțională a unei reglementări naționale”

În cauza C-520/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual Varșovia-Centru din Varșovia, Polonia), prin decizia din 12 august 2021, primită de Curte la 24 august 2021, în procedura

Arkadiusz Szcześniak

împotriva

Bank M. SA,

cu participarea:

Rzecznik Praw Obywatelskich,

Rzecznik Finansowy,

Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie,

Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul C. Lycourgos, președinte de cameră, doamna L. S. Rossi, domnii J.-C. Bonichot și S. Rodin (raportor) și doamna O. Spineanu-Matei, judecători,

* Limba de procedură: polona.

avocat general: domnul A. M. Collins,

grefier: doamna M. Siekierzyńska, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 octombrie 2022,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Arkadiusz Szcześniak, de R. Górski și P. Płaska, radcowie prawni;
- pentru Bank M. SA, de A. Cudna-Wagner și G. Marzec, radcowie prawni, și B. Miąskiewicz și M. Minkiewicz, adwokaci;
- pentru Rzecznik Praw Obywatelskich, de M. Taborowski, în calitate de Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich, B. Wojciechowska, radca prawny, și G. Heleniak, adwokat;
- pentru Rzecznik Finansowy, de B. Pretkiel, în calitate de Rzecznik Finansowy, asistat de P. Tronowska și M. Obroślak, radcowie prawni;
- pentru Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie, de M. Dejak, prokurator delegowany do Prokuratury Regionalnej w Warszawie, și M. Dubowski, Prokurator Okręgowy w Warszawie;
- pentru Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, de J. Jastrzębski, președinte al Comisiei de Supraveghere Financiară, K. Liberadzki și A. Tupaj-Cholewa, radca prawny;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna și S. Żyrek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul portughez, de P. Barros da Costa, C. Chambel Alves, A. Cunha și S. Fernandes, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de N. Ruiz García și A. Szmytkowska, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 februarie 2023,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), precum și a principiilor efectivității, securității juridice și proporționalității.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Arkadiusz Szcześniak (denumit în continuare „A. S.”), pe de o parte, și Bank M. SA, pe de altă parte, în legătură cu o acțiune în recuperarea unei creanțe care ar rezulta din utilizarea unor fonduri provenite dintr-un contract de împrumut ipotecar care trebuie anulat pentru motivul că acest contract nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive.

Cadrul juridic

Dreptul Uniuni

- 3 Al zecelea și al douăzeci și patrulea considerent ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât se poate obține o protecție mai eficace a consumatorului prin adoptarea unor norme de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive;

[...]

întrucât autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficace pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.”

- 4 Articolul 6 alineatul (1) din această directivă are următorul cuprins:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «de către un profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

- 5 Articolul 7 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «de către profesioniști»].”

Dreptul polonez

- 6 Articolul 5 din ustawa – Kodeks cywilny (Legea privind Codul civil) din 23 aprilie 1964 (Dz. U. din 1964, nr. 16), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Codul civil”), prevede:

„Un drept nu poate fi exercitat într-un mod contrar finalității sale socio-economice sau regulilor de conviețuire socială. O asemenea acțiune sau omisiune a titularului dreptului nu este considerată ca fiind o exercitare a dreptului și nu beneficiază de protecție.”

- 7 Articolul 222 alineatul 1 din acest cod prevede:

„Un proprietar poate solicita persoanei care deține în fapt un bun care îi aparține să i-l predea, cu excepția cazului în care această persoană dispune de un drept opozabil proprietarului de a deține bunul.”

- 8 Potrivit articolului 358¹ alineatele 1-4 din codul menționat:

„1. Cu excepția cazului în care dispoziții specifice prevăd altfel, în cazul în care obiectul obligației este, de la nașterea acesteia, o sumă de bani, executarea se face prin plata valorii nominale.

2. Părțile pot stipula în contract că valoarea unei prestații pecuniare va fi stabilită în funcție de o altă unitate de valoare decât cea monetară.
3. În cazul unei modificări semnificative a puterii de cumpărare a banilor după nașterea obligației, instanța poate, după ce a luat în considerare interesele părților, în conformitate cu regulile de conviețuire socială, să modifice quantumul sau modalitățile de executare a prestației pecuniare chiar dacă acestea au fost stabilite prin hotărâre sau prin contract.
4. Un profesionist nu poate solicita modificarea quantumului sau a modalității de executare a prestației pecuniare dacă prestația este legată de activitatea întreprinderii sale.”
- 9 Articolul 361 alineatele 1 și 2 din același cod prevede:
- „1. Persoana obligată să repare un prejudiciu poartă răspunderea doar pentru consecințele normale ale acțiunii sau omisiunii din care a rezultat prejudiciul.
2. În limitele definite mai sus, în lipsa unor dispoziții legale sau clauze contractuale contrare, despăgubirea pentru prejudiciu acoperă pierderile suferite de partea prejudiciată și câștigurile pe care aceasta le-ar fi obținut în absența prejudiciului.”
- 10 Articolul 385¹ alineatele 1 și 2 din același cod prevede:
- „1. Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru acesta în cazul în care îi stabilesc drepturile și obligațiile într-un mod contrar bunelor moravuri, cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze contractuale ilicite). Prezenta dispoziție nu se aplică clauzelor care determină prestațiile principale ale părților, inclusiv prețul sau remunerația, atunci când sunt formulate în mod neechivoc.
2. În cazul în care o clauză contractuală nu este obligatorie pentru consumator în aplicarea alineatului 1, părțile rămân obligate prin celelalte dispoziții ale contractului.”
- 11 Articolul 405 din acest cod prevede:
- „Orice persoană care, fără temei juridic, a obținut un avantaj pecuniar pe cheltuiala altei persoane este obligată să furnizeze avantajul în natură și, în cazul în care acest lucru nu este posibil, să restituie valoarea acestuia.”
- 12 Articolul 410 alineatele 1 și 2 din codul menționat prevede:
- „1. Dispozițiile articolelor precedente se aplică în special în cazul unei prestații nedatorate.
2. O prestație este nedatorată dacă persoana care a executat-o nu avea nicio obligație sau nu era obligată față de persoana pentru care a executat-o sau dacă temeiul prestației a dispărut ori scopul vizat de prestație nu a fost atins sau dacă actul juridic care obliga la executarea prestației era nul și nu a devenit valid după executarea acesteia.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 13 La 25 iulie 2008, A. S. și soția sa, E. S., au încheiat cu Bank M. un contract de împrumut ipotecar cu o durată de 336 de luni, pentru suma de 329 707,24 zloți polonezi (PLN) (aproximativ 73 000 de euro), la care se adaugă dobânzi la o rată variabilă (denumit în continuare „contractul de împrumut ipotecar”). Clauzele acestui contract nu au fost negociate individual. Împrumutul era indexat în funcție de francul elvețian (CHF), întrucât contractul prevedea că ratele lunare ale împrumutului trebuiau să fie achitate în zloți polonezi după conversie prin aplicarea cursului de vânzare al francului elvețian în conformitate cu tabelul cursurilor de schimb valutar aplicate de Bank M. în ziua plății fiecărei rate lunare. În urma încheierii unui act adițional la contractul menționat, la 6 septembrie 2011, A. S. și E. S. au obținut posibilitatea de a plăti ratele lunare ale împrumutului menționat direct în franci elvețieni.
- 14 Printr-o acțiune introdusă la 31 mai 2021, A. S. a solicitat Bank M. plata sumei de 3 660,76 PLN (aproximativ 800 de euro), majorată cu dobânzi de întârziere la rata legală, începând cu 8 iunie 2021 și până la data plății. În susținerea acțiunii formulate, A. S. a arătat că contractul de împrumut ipotecar cuprinde clauze abuzive care îl fac nevalid, astfel încât Bank M. primise fără temei legal ratele lunare ale împrumutului.
- 15 Potrivit A. S., prin utilizarea, de la 1 octombrie 2011 până la 31 decembrie 2020, a sumei de 7 769,06 PLN (aproximativ 1 700 de euro) corespunzătoare ratelor lunare plătite în perioada cuprinsă între luna iunie 2011 și luna septembrie 2011, Bank M. a realizat un câștig de 7 321,51 PLN (aproximativ 1 600 de euro). În consecință, A. S. a solicitat Bank M. plata a jumătate din această sumă, și anume 3 660,76 PLN (aproximativ 800 de euro), cealaltă jumătate revenind soției sale, E. S., care nu este parte în procedura principală.
- 16 În memoriul în răspuns depus la 1 iulie 2021, Bank M. a solicitat respingerea acțiunii formulate de A. S., susținând că respectivul contract de împrumut ipotecar nu trebuia anulat întrucât nu conținea clauze abuzive și că, în orice caz, dacă contractul menționat ar fi anulat, numai Bank M., iar nu A. S. ar fi în măsură să solicite plata unei creanțe pentru utilizarea capitalului fără temei legal.
- 17 Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual Varșovia-Centru din Varșovia, Polonia), care este instanța de trimitere, observă că A. S. contestă clauzele care figurează la articolul 2 alineatul 2 și la articolul 7 alineatul 1 din contractul de împrumut ipotecar, potrivit cărora conversia francilor elvețieni în zloți polonezi și a zloților polonezi în franci elvețieni, în ceea ce privește principalul și ratele lunare ale împrumutului, se efectuează prin utilizarea cursului de schimb stabilit de Bank M. (clauze denumite de „conversie”).
- 18 Această instanță explică, pe de o parte, că clauzele de conversie precum cele în discuție în litigiul principal sunt considerate în mod uniform de instanțele poloneze ca fiind clauze contractuale ilicite și că au fost înscrise în Registrul clauzelor ilicite ținut de președintele Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, Polonia).
- 19 Pe de altă parte, instanța de trimitere arată că jurisprudența națională nu este încă unanimă cu privire la problema efectelor prezenței unor astfel de clauze de conversie abuzive într-un contract de împrumut ipotecar. Totuși, începând cu Hotărârea Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), pronunțată la 3 octombrie 2019, teza potrivit căreia includerea unor clauze de acest tip într-un contract de împrumut determină invalidarea acestui contract prevalează în mod clar în jurisprudența națională.

- 20 În ceea ce privește consecințele anulării unui contract în dreptul național, instanța de trimitere precizează că se consideră că un contract declarat nevalid nu a fost niciodată încheiat (nevaliditate *ex tunc*). În cazul în care părțile au executat anumite prestații în temeiul acestui contract, ele pot solicita rambursarea lor, având în vedere că este vorba despre prestații necuvenite.
- 21 Mai precis, instanța de trimitere explică faptul că, pe de o parte, banca poate solicita împrumutatului rambursarea echivalentului principalului împrumutului care i-a fost acordat și, pe de altă parte, împrumutatul poate solicita băncii rambursarea echivalentului ratelor lunare ale împrumutului plătite, precum și a costurilor percepute de bancă. Această instanță precizează că fiecare parte poate solicita de asemenea plata unor dobânzi de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere.
- 22 Instanța de trimitere subliniază însă că jurisprudența națională nu este uniformă în ceea ce privește aspectul dacă părțile la un contract de împrumut nevalid pot solicita, pe lângă plata sumelor enumerate la punctul 21 din prezenta hotărâre, și plata altor sume ca urmare a utilizării unor fonduri pentru o anumită perioadă fără temei juridic. Temeiurile juridice cel mai frecvent invocate de părți în susținerea unor astfel de pretenții ar fi îmbogățirea fără justă cauză și rambursarea unei prestații nedatorate.
- 23 Potrivit acestei instanțe, Curtea nu s-a pronunțat încă, în raport cu Directiva 93/13, cu privire la posibilitatea părților la un contract de împrumut declarat nevalid de a solicita rambursarea unor sume care să depășească sumele plătite de fiecare dintre ele în executarea contractului respectiv.
- 24 Instanța de trimitere consideră că nu poate fi admisă nicio pretenție a băncii care depășește rambursarea capitalului pus la dispoziția consumatorului (precum și, dacă este cazul, a dobânzilor de întârziere la rata legală începând de la punerea în întârziere), în caz contrar fiind compromise obiectivele urmărite de Directiva 93/13. Potrivit instanței menționate, întrucât nulitatea contractului de împrumut rezultă din comportamentul băncii, care a recurs la clauze abuzive, este necesar să se împiedice obținerea de către aceasta a unui profit din comportamentul său, care este contrar nu numai Directivei 93/13, ci și cerințelor privind buna-credință și bunele moravuri. Acordarea unui profit profesioniștilor care au recurs la clauze abuzive ar contraveni totodată necesității de a menține efectul disuasiv al interzicerii unor asemenea clauze, prevăzută de Directiva 93/13.
- 25 Astfel, potrivit instanței de trimitere, admiterea unei asemenea soluții ar avea drept consecință faptul că un consumator care a luat cunoștință de existența unei clauze abuzive ar prefera să continue executarea contractului mai degrabă decât să își invoce drepturile, în măsura în care nulitatea contractului l-ar putea expune unor consecințe financiare negative, precum plata unei remunerații pentru utilizarea capitalului.
- 26 În schimb, în ceea ce privește consumatorul, instanța de trimitere observă că posibilitatea acestuia de a solicita plata unor sume care să depășească ratele lunare pe care le-a plătit băncii și, eventual, a dobânzilor de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere, a cheltuielilor, a comisioanelor și a primelor de asigurare nu pare contrară principiului efectivității.
- 27 Cu toate acestea, potrivit instanței menționate, a permite consumatorilor să solicite comercianților plata unor asemenea sume, pentru utilizarea fără temei legal a cuantumului ratelor lunare, ar echivala cu impunerea unei sancțiuni disproporționate profesioniștilor.

- 28 În plus, instanța de trimitere consideră că posibilele temeuri juridice ale unor astfel de cereri din partea consumatorilor sunt de natură foarte similară, așa încât nu ar fi justificat să se creeze posibilitatea de a pretinde simultan atâtea creanțe, în caz contrar încălcându-se principiul proporționalității. Potrivit acestei instanțe, acordarea unei asemenea posibilități ar contraveni și principiului securității juridice, care trebuie înțeles în sensul că, dacă un contract de împrumut este declarat nevalid în totalitate, cele două părți sunt obligate să ramburseze toate prestațiile în numerar furnizate în executarea acestui contract, cu excluderea oricărei alte pretenții.
- 29 În aceste condiții, Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual Varșovia-Centru din Varșovia) a decis să suspende procedura și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13[...], precum și principiile efectivității, securității juridice și proporționalității trebuie interpretate în sensul că se opun unei interpretări jurisdicționale a unei reglementări naționale potrivit căreia, în cazul în care un contract de credit încheiat între o bancă și un consumator este declarat nul de la bun început deoarece include clauze abuzive, părțile pot solicita, pe lângă rambursarea sumelor plătite în executarea acestui contract (în ceea ce privește banca – principalul creditului, iar în ceea ce privește consumatorul – rate, taxe, comisioane și prime de asigurare) și dobânda legală de la momentul punerii în întârziere, orice altă prestație, inclusiv creanțe (în special remunerații, compensații, rambursarea unor costuri sau ajustarea prestațiilor) întemeiate pe faptul că:

1. persoana care furnizează prestația pecuniară a fost privată temporar de posibilitatea de a-și utiliza banii, pierzând astfel posibilitatea de a investi și de a obține beneficii;
2. persoana care furnizează prestația pecuniară a suportat costurile de administrare a contractului de credit și de transfer al sumelor către cealaltă parte;
3. beneficiarul prestației pecuniare a obținut un beneficiu constând în posibilitatea de a utiliza temporar banii unei alte persoane, inclusiv pentru a investi și a obține astfel beneficii;
4. beneficiarul prestației pecuniare a avut temporar posibilitatea de a utiliza gratuit banii altei persoane, ceea ce nu ar fi fost posibil în condițiile pieței;
5. puterea de cumpărare a banilor a scăzut ca urmare a trecerii timpului, ceea ce înseamnă o pierdere reală pentru persoana care a furnizat prestația pecuniară;
6. punerea temporară la dispoziție a unei sume în vederea utilizării poate fi considerată o prestare de servicii pentru care persoana care furnizează prestația pecuniară nu a primit nicio remunerație?”

Cu privire la cererea de redeschidere a fazei orale a procedurii

- 30 După prezentarea concluziilor domnului avocatul general, Bank M. a solicitat, prin acte depuse la grefa Curții la 10 martie 2023 și, respectiv, la 26 aprilie 2023, să se dispună redeschiderea fazei orale a procedurii, în temeiul articolului 83 din Regulamentul de procedură al Curții.

- 31 În susținerea cererii sale, Bank M. arată că, în primul rând, concluziile avocatului general și în special observațiile acestuia care figurează la punctele 17, 19, 28, 29, 61, 62 și 66 nu permit să se înțeleagă întinderea pretențiilor profesionistului și ale consumatorului, ceea ce ar împiedica aplicarea corectă a principiilor proporționalității și efectivității.
- 32 În al doilea rând, Bank M. ridică problema posibilității ca consumatorii care au contractat un credit ipotecar în Polonia să fie plasați într-o situație mai favorabilă decât cei care au contractat un astfel de credit în alt stat membru, în ipoteza în care ar obține dreptul de a urmări, pe lângă rambursarea ratelor lunare și a costurilor, și alte pretenții față de bancă.
- 33 În al treilea rând, Bank M. critică anumite observații care figurează în concluziile domnului avocat general.
- 34 În al patrulea și ultimul rând, Bank M. arată că procedura orală trebuie redeschisă pentru a permite Curții să clarifice incidența Hotărârii din 21 martie 2023, Mercedes-Benz Group (Răspunderea producătorilor de vehicule echipate cu dispozitive de manipulare) (C-100/21, EU:C:2023:229), asupra cauzei în discuție în litigiul principal.
- 35 În această privință, trebuie amintit, pe de o parte, că Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și Regulamentul de procedură nu prevăd posibilitatea ca persoanele interesate menționate la articolul 23 din acest statut să prezinte observații ca răspuns la concluziile prezentate de avocatul general [Hotărârea din 21 martie 2023, Mercedes-Benz Group (Răspunderea producătorilor de vehicule echipate cu dispozitive de manipulare), C-100/21, EU:C:2023:229, punctul 43, precum și jurisprudența citată].
- 36 Pe de altă parte, potrivit articolului 252 al doilea paragraf TFUE, avocatul general prezintă în mod public, cu deplină imparțialitate și în deplină independență, concluzii motivate cu privire la cauzele care, în conformitate cu Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, necesită intervenția sa. Nici concluziile acestuia, nici motivarea pe care se întemeiază avocatul general nu sunt obligatorii pentru Curte. În consecință, dezacordul unei persoane interesate față de concluziile avocatului general, oricare ar fi chestiunile pe care acesta le examinează în cadrul lor, nu poate constitui în sine un motiv care să justifice redeschiderea fazei orale a procedurii [Hotărârea din 21 martie 2023, Mercedes-Benz Group (Răspunderea producătorilor de vehicule echipate cu dispozitive de manipulare), C-100/21, EU:C:2023:229, punctul 44, precum și jurisprudența citată].
- 37 Desigur, conform articolului 83 din Regulamentul de procedură, Curtea poate oricând să dispună, după ascultarea avocatului general, redeschiderea fazei orale a procedurii, în special atunci când consideră că nu este suficient de lămurită sau atunci când o parte a invocat, după închiderea acestei faze, un fapt nou de natură să aibă o influență decisivă asupra deciziei Curții sau atunci când cauza trebuie soluționată pe baza unui argument care nu a fost pus în discuția persoanelor interesate prevăzute la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.
- 38 Cu toate acestea, în speță, Curtea arată că dispune de toate elementele necesare pentru a se pronunța și că prezenta cauză nu trebuie soluționată pe baza unor argumente care nu ar fi fost puse în discuția persoanelor interesate. În sfârșit, cererea de redeschidere a fazei orale a procedurii, menționată la punctul 30 din prezenta hotărâre, nu indică niciun fapt nou de natură să poată avea o influență decisivă asupra deciziei pe care Curtea este chemată să o pronunțe în prezenta cauză.

- 39 În aceste condiții, Curtea consideră, după ascultarea avocatului general, că nu este necesar să dispună redeschiderea fazei orale a procedurii.

Cu privire la întrebarea preliminară

Cu privire la admisibilitatea întrebării adresate și la competența Curții de a răspunde la aceasta

- 40 În cererea sa de decizie preliminară, instanța de trimitere a evocat admisibilitatea întrebării pe care a adresat-o Curții, având în vedere că această întrebare vizează atât pretențiile consumatorului, cât și pe cele ale băncii, în ipoteza în care un contract de împrumut ipotecar este declarat nevalid, în condițiile în care instanța menționată este sesizată numai cu o cerere introdusă de consumator.
- 41 Trebuie amintit că, în cadrul cooperării dintre Curte și instanțele naționale, instituită la articolul 267 TFUE, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 13 octombrie 2022, *Baltijas Starptautiskā Akadēmija* și *Stockholm School of Economics in Riga*, C-164/21 și C-318/21, EU:C:2022:785, punctul 32, precum și jurisprudența citată).
- 42 Întrebările referitoare la dreptul Uniunii beneficiază astfel de o prezumție de relevanță. Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când Curtea nu dispune de elementele de drept sau de fapt necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate sau atunci când problema este de natură ipotetică (Hotărârea din 13 octombrie 2022, *Baltijas Starptautiskā Akadēmija* și *Stockholm School of Economics in Riga*, C-164/21 și C-318/21, EU:C:2022:785, punctul 33 și jurisprudența citată).
- 43 În speță, în măsura în care o parte a întrebării preliminare privește pretențiile profesionistului față de consumator, deși, în speță, la data la care a fost adoptată cererea de decizie preliminară, nu fusese formulată de Bank M. nicio cerere în acest sens, instanța de trimitere consideră că admisibilitatea acestei părți a întrebării preliminare se justifică, în primul rând, prin împrejurarea că anularea unui contract *ex tunc* implică restituirea unor prestații nedatorate furnizate de fiecare dintre cei doi cocontractanți, astfel încât răspunsul la întreaga întrebare preliminară îi este necesar pentru a se pronunța cu privire la eventualele excepții pe care profesionistul le-ar ridica pentru a se opune cererii consumatorului.
- 44 În al doilea rând, această instanță informează Curtea că, potrivit interpretării care prevalează în jurisprudența națională, în cazul în care cei doi cocontractanți au furnizat prestații necuvenite de aceeași natură și prestațiile lor decurg din același raport juridic, se poate considera că numai partea care a primit prestația cea mai importantă s-a îmbogățit în mod nejustificat. În consecință, în cauza principală, instanța menționată ar fi, în orice caz, obligată să analizeze temeinicia pretențiilor celor doi cocontractanți.

- 45 În al treilea și ultimul rând, aceeași instanță apreciază că lipsa unui răspuns la întrebarea preliminară în ansamblul său ar aduce atingere efectului disuasiv al Directivei 93/13, în măsura în care băncile care își desfășoară activitatea în Polonia amenință în mod public consumatorii cu consecințe grave în cazul în care aceștia aleg să solicite declararea nevalidității contractului lor de împrumut ipotecar ca urmare a faptului că profesioniștii respectivi vor invoca față de consumatori creanțe legate de utilizarea extracontractuală a capitalului de către cei din urmă.
- 46 În plus, în ședința care s-a desfășurat în fața Curții la 12 octombrie 2022, Bank M. a informat Curtea că a inițiat o procedură distinctă prin care urmărea să solicite o compensație din partea lui A. S. pentru utilizarea extracontractuală a capitalului împrumutat. Această procedură ar fi însă suspendată până la finalizarea prezentei proceduri în fața Curții.
- 47 În speță, după cum a arătat avocatul general la punctele 31-33 din concluzii, prezenta cauză nu se încadrează în niciuna dintre situațiile enumerate la punctul 42 din prezenta hotărâre, în care prezumția de relevanță a unei întrebări preliminare poate fi răsturnată. Astfel, din explicațiile furnizate Curții, rezumate la punctele 43-46 din prezenta hotărâre, reiese că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii, în măsura în care vizează pretențiile băncii la o compensație care depășește rambursarea principalului în caz de nevaliditate a unui contract de împrumut ipotecar, are o legătură cu obiectul litigiului principal, având în vedere că instanța de trimitere va putea fi chemată, dacă este cazul din oficiu, să examineze asemenea pretenții. În plus, Curtea dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebarea care i-a fost adresată. În consecință, întrebarea adresată este admisibilă.
- 48 Pe de altă parte, trebuie amintit că revine instanței naționale sarcina de a indica părților, în cadrul normelor naționale de procedură și având în vedere principiul echității în procedurile civile, în mod obiectiv și exhaustiv, consecințele juridice pe care le poate determina eliminarea clauzei abuzive, indiferent dacă sunt reprezentate sau nu de un mandatar profesionist (Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punctul 97).
- 49 O asemenea informare este în special cu atât mai importantă atunci când neaplicarea clauzei abuzive poate conduce la invalidarea întregului contract, expunând eventual consumatorul unor cereri de restituire (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punctul 98).
- 50 În speță, din dosarul de care dispune Curtea reiese că litigiul în fața instanței de trimitere privește tocmai consecințele juridice pe care le poate determina anularea în totalitate a contractului de împrumut ipotecar ca urmare a faptului că acesta nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive, astfel încât răspunsul la partea din întrebarea preliminară care vizează pretențiile profesionistului față de consumator este necesar pentru a permite instanței de trimitere să își îndeplinească obligația de a-l informa pe A. S. cu privire la asemenea consecințe.
- 51 În plus, potrivit afirmațiilor Bank M., Curtea nu este competentă să răspundă la această întrebare în măsura în care privește efectele anulării unui contract, care nu sunt reglementate de Directiva 93/13, ci de diferite dispoziții de drept național a căror interpretare este de competența exclusivă a instanțelor naționale.
- 52 În această privință, deși nu se contestă că nu este de competența Curții, în cadrul unei trimiteri preliminare, să se pronunțe cu privire la interpretarea dispozițiilor naționale și să hotărască dacă interpretarea dată acestora de instanța de trimitere este corectă, o astfel de interpretare fiind de competența exclusivă a instanțelor naționale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 iulie 2019,

UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, punctul 47 și jurisprudența citată), nu este mai puțin adevărat, așa cum a constatat domnul avocat general la punctul 35 din concluzii, că întrebarea preliminară nu vizează interpretarea dreptului polonez, ci interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și a principiilor efectivității, securității juridice și proporționalității.

- 53 În consecință, Curtea este competentă să răspundă la întrebarea adresată și aceasta este admisibilă.

Cu privire la fond

Observații introductive

- 54 Potrivit unei jurisprudențe constante, sistemul de protecție instituit de Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea potrivit căreia consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl determină să adere la condițiile redactate în prealabil de profesioniști, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora (Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria et Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 49, precum și jurisprudența citată).
- 55 Având în vedere o astfel de situație de inferioritate, Directiva 93/13 obligă statele membre să prevadă un mecanism care să asigure că orice clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale poate fi controlată pentru aprecierea eventualului său caracter abuziv. În acest cadru, instanței naționale îi revine sarcina să determine, ținând seama de criteriile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 5 din Directiva 93/13, dacă, având în vedere împrejurările proprii ale speței, o asemenea clauză îndeplinește cerințele de bună-credință, de echilibru și de transparență prevăzute de această directivă (Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 50, precum și jurisprudența citată).
- 56 În al doilea rând, ținând seama de caracterul și de importanța interesului public pe care îl constituie protecția consumatorilor, Directiva 93/13 impune statelor membre, astfel cum reiese din articolul 7 alineatul (1) coroborat cu al douăzeci și patrulea considerent al său, să prevadă mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate între un profesionist și consumatori. În acest scop, revine instanțelor naționale sarcina de a înlătura aplicarea clauzelor abuzive pentru ca ele să nu producă efecte obligatorii pentru consumator, cu excepția cazului în care acesta se opune [Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 36 și jurisprudența citată, precum și, în acest sens, Hotărârea din 8 septembrie 2022, D. B. P. și alții (Credit ipotecar încheiat în monedă străină), C-80/21-C-82/21, EU:C:2022:646, punctul 58, precum și jurisprudența citată].
- 57 Este necesar să se considere, în principiu, că o clauză contractuală declarată abuzivă nu a existat niciodată, astfel încât aceasta nu poate avea niciun efect față de consumator. Prin urmare, constatarea pe cale judecătorească a caracterului abuziv al unei asemenea clauze trebuie, în principiu, să aibă drept consecință restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa clauzei respective (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 61).

- 58 În această privință, Curtea a precizat că obligația instanței naționale de a înlătura o clauză contractuală abuzivă care impune plata unor sume care se dovedesc a fi nedatorate implică, în principiu, un efect restitutoriu corespunzător în privința sumelor respective, în măsura în care lipsa unui asemenea efect ar fi susceptibilă să compromită efectul disuasiv pe care articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din această directivă înțelege să îl confere constatării caracterului abuziv al clauzelor cuprinse în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctele 62 și 63).
- 59 Trebuie amintit de asemenea că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 impune statelor membre să prevadă că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator „în conformitate cu legislația internă” (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 64, precum și jurisprudența citată).
- 60 Cu toate acestea, reglementarea de către dreptul național a protecției garantate consumatorilor prin Directiva 93/13 nu poate să modifice întinderea și, așadar, substanța protecției menționate și, în acest mod, să repună în discuție sporirea eficienței protecției menționate prin adoptarea unor norme uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive, care a fost urmărită de legiuitorul Uniunii, astfel cum se indică în cel de al zecelea considerent al Directivei 93/13 (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 65).
- 61 În consecință, deși revine statelor membre, prin intermediul dreptului lor național, sarcina de a defini condițiile în care se efectuează constatarea caracterului abuziv al unei clauze conținute într-un contract și în care se materializează efectele juridice concrete ale acestei constatări, nu este mai puțin adevărat că o asemenea constatare trebuie să permită restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa clauzei abuzive menționate, în special prin instituirea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul său, de către profesionist în temeiul respectivei clauze abuzive (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 66).
- 62 Acestea sunt observațiile în lumina cărora trebuie examinate întrebările preliminare.

Cu privire la întrebarea preliminară

- 63 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, în contextul anulării în totalitate a unui contract de împrumut ipotecar pentru motivul că acesta nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că:
- se opun unei interpretări jurisdicționale a dreptului național potrivit căreia consumatorul are dreptul să solicite instituției de credit o compensație care să depășească rambursarea ratelor lunare plătite și a costurilor suportate pentru executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere, și
 - se opun unei interpretări jurisdicționale a dreptului național potrivit căreia instituția de credit are dreptul să solicite consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală începând de la data punerii în întârziere.

- 64 Este necesar să se constate că Directiva 93/13 nu reglementează în mod expres consecințele pe care le implică nulitatea unui contract încheiat între un profesionist și un consumator după eliminarea clauzelor abuzive pe care le presupune, așa cum a arătat avocatul general la punctul 44 din concluzii. Prin urmare, revine statelor membre sarcina de a determina consecințele pe care le implică o astfel de constatare, având în vedere că normele pe care le stabilesc în această privință trebuie să fie compatibile cu dreptul Uniunii și în special cu obiectivele urmărite de această directivă.
- 65 Pe de altă parte, după cum s-a arătat la punctul 57 din prezenta hotărâre, trebuie să se considere, în principiu, că o clauză contractuală declarată abuzivă nu a existat niciodată, astfel încât aceasta nu poate avea niciun efect în privința consumatorului. Prin urmare, constatarea pe cale judecătorească a caracterului abuziv al unei asemenea clauze trebuie, în principiu, să aibă drept consecință restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestei clauze, în special prin instituirea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul său, de către profesionist în temeiul clauzei abuzive menționate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lizing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctele 50 și 55, precum și jurisprudența citată).
- 66 În măsura în care, așa cum reiese din jurisprudența citată la punctul 58 din prezenta hotărâre, lipsa unui asemenea efect ar fi susceptibilă să compromită efectul disuasiv pe care articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din această directivă înțelege să îl confere constatării caracterului abuziv al clauzelor conținute în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști, este necesar să se recunoască un efect restitutoriu similar atunci când caracterul abuziv al clauzelor unui contract încheiat între un consumator și un profesionist determină nu numai nulitatea acestor clauze, ci și nevaliditatea acestui contract în totalitate.
- 67 În plus, din articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu al douăzeci și patrulea considerent al acesteia reiese că directiva menționată are de asemenea ca obiectiv să descurajeze profesioniștii să utilizeze clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.
- 68 Rezultă că compatibilitatea cu dreptul Uniunii a normelor naționale care reglementează consecințele practice ale nulității unui contract de împrumut ipotecar ca urmare a prezenței unor clauze abuzive depinde de aspectul dacă normele respective, pe de o parte, permit restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestui contract și, pe de altă parte, nu compromit efectul disuasiv urmărit de Directiva 93/13.
- 69 În speță, în ceea ce privește, în primul rând, posibilitatea unui consumator de a invoca, în cazul anulării unui contract de împrumut ipotecar, creanțe care depășesc rambursarea ratelor plătite și a costurilor suportate pentru executarea acestui contract, precum și, dacă este cazul, plata dobânzilor de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere, nu rezultă, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, că o asemenea posibilitate compromite obiectivele evocate la punctul 68 din prezenta hotărâre.
- 70 În această privință, revine instanței de trimitere sarcina de a examina, în lumina tuturor împrejurărilor cauzei cu care este sesizată, dacă normele naționale relevante permit restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestui contract.

- 71 În ceea ce privește efectul disuasiv urmărit la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, este necesar să se arate că posibilitatea evocată la punctul 69 din prezenta hotărâre poate contribui la descurajarea profesioniștilor de a include clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, în măsura în care includerea unor astfel de clauze care determină nulitatea unui contract în integralitatea sa ar putea avea consecințe financiare care să depășească restituirea sumelor plătite de consumator și, dacă este cazul, plata dobânzilor de întârziere.
- 72 Trebuie adăugat că adoptarea de către instanța competentă a unor măsuri precum cele menționate la punctul 69 din prezenta hotărâre nu poate fi considerată ca fiind contrară principiului securității juridice având în vedere că aceasta constituie punerea în aplicare concretă a interdicției privind clauzele abuzive prevăzută de Directiva 93/13.
- 73 Pe de altă parte, principiul proporționalității, care constituie un principiu general al dreptului Uniunii, impune ca reglementarea națională care pune în aplicare acest drept să nu depășească ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor urmărite (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 74, și Hotărârea din 8 decembrie 2022, BTA Baltic Insurance Company, C-769/21, EU:C:2022:973, punctul 34). În consecință, revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia, în lumina tuturor împrejurărilor din litigiul principal, dacă și în ce măsură admiterea unor pretenții ale consumatorului precum cele menționate la punctul 69 din prezenta hotărâre depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor evocate la punctul 68 din prezenta hotărâre.
- 74 Rezultă că, în contextul anulării în totalitate a unui contract de împrumut ipotecar pentru motivul că nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive care figurează în acesta, Directiva 93/13 nu se opune unei interpretări a dreptului național potrivit căreia consumatorul are dreptul de a solicita instituției de credit o compensație care depășește rambursarea ratelor lunare plătite și a costurilor suportate pentru executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere, cu condiția respectării obiectivelor Directivei 93/13 și a principiului proporționalității.
- 75 În al doilea rând, în ceea ce privește pretențiile profesionistului față de consumator, trebuie arătat că, asemenea posibilității unui consumator de a invoca creanțe care rezultă din nulitatea contractului de împrumut ipotecar, astfel de pretenții nu ar putea fi admise decât dacă nu compromit obiectivele evocate la punctul 68 din prezenta hotărâre.
- 76 Or, a acorda unei instituții de credit dreptul de a solicita consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acestui contract, precum și, dacă este cazul, plata unor dobânzi de întârziere ar putea repune în discuție efectul disuasiv urmărit de Directiva 93/13, așa cum a arătat avocatul general la punctul 60 din concluzii.
- 77 Curtea a avut deja ocazia de a preciza într-un alt context că, în cazul în care instanța națională ar avea posibilitatea să modifice conținutul clauzelor abuzive care figurează într-un astfel de contract, o asemenea posibilitate ar putea aduce atingere realizării obiectivului pe termen lung prevăzut la articolul 7 din Directiva 93/13. Într-adevăr, această posibilitate ar contribui la eliminarea efectului disuasiv pe care îl are asupra profesioniștilor faptul că asemenea clauze abuzive pur și simplu nu sunt aplicate în privința consumatorului, în măsura în care aceștia ar fi în continuare tentați să utilizeze clauzele menționate, știind că, chiar dacă ele ar fi invalidate, contractul ar putea fi totuși completat de instanța națională în măsura necesară, garantându-se în acest mod interesul respectivilor profesioniști (Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 69).

- 78 De asemenea, o interpretare a dreptului național potrivit căreia instituția de credit ar avea dreptul să solicite consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acestui contract și, prin urmare, să primească o remunerație pentru utilizarea acestui capital de către consumator ar contribui la eliminarea efectului disuasiv pe care îl are asupra profesioniștilor anularea contractului menționat.
- 79 Pe de altă parte, caracterul efectiv al protecției conferite consumatorilor de Directiva 93/13 ar fi compromis dacă aceștia ar fi expuși, atunci când își invocă drepturile conferite de această directivă, riscului de a fi obligați să plătească o asemenea compensație. După cum a subliniat avocatul general la punctul 61 din concluzii, o astfel de interpretare ar risca să creeze situații în care ar fi mai avantajos pentru consumator să continue executarea contractului care conține o clauză abuzivă mai degrabă decât să își exercite drepturile conferite de directiva menționată.
- 80 Acest raționament nu poate fi repus în discuție de argumentația Bank M. potrivit căreia, în lipsa posibilității profesioniștilor de a solicita o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acestui contract, precum și, dacă este cazul, plata unor dobânzi de întârziere, consumatorii ar obține un împrumut „gratuit”. Acesta nu poate fi repus în discuție nici de argumentația Bank M. și a Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego (președintele Comisiei de Supraveghere Financiară, Polonia), potrivit căreia stabilitatea piețelor financiare ar fi amenințată dacă nu s-ar permite băncilor să solicite consumatorilor o asemenea compensație.
- 81 În această privință, în primul rând, în conformitate cu principiul *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (nimeni nu se poate prevala de propria turpitudine), nu se poate admite nici ca o parte să obțină avantaje economice din comportamentul său ilicit, nici ca aceasta să fie despăgubită pentru dezavantajele provocate de un astfel de comportament.
- 82 În speță, după cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 58 din concluzii, eventuala anulare a contractului de împrumut ipotecar este o consecință a utilizării unor clauze abuzive de către Bank M. În consecință, aceasta nu poate fi despăgubită pentru pierderea unui profit similar cu cel pe care spera să îl obțină din contractul menționat.
- 83 În al doilea rând, așa cum a susținut avocatul general la punctul 63 din concluzii, argumentul referitor la stabilitatea piețelor financiare nu este relevant în cadrul interpretării Directivei 93/13, care urmărește să protejeze consumatorii. Pe de altă parte, nu se poate admite ca profesioniștii să poată eluda obiectivele urmărite de Directiva 93/13 pentru un motiv de menținere a stabilității piețelor financiare. Astfel, instituțiilor bancare le revine sarcina de a-și organiza activitățile în conformitate cu această directivă.
- 84 În consecință, în contextul anulării în totalitate a unui contract de împrumut ipotecar pentru motivul că acesta nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive pe care le conținea, Directiva 93/13 se opune unei interpretări a dreptului național potrivit căreia instituția de credit are dreptul de a solicita consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală începând de la data punerii în întârziere.

- 85 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că, în contextul anulării în totalitate a unui contract de împrumut ipotecar pentru motivul că acesta nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că:
- nu se opun unei interpretări jurisdicționale a dreptului național potrivit căreia consumatorul are dreptul să solicite instituției de credit o compensație care să depășească rambursarea ratelor lunare plătite și a costurilor suportate pentru executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere, cu condiția ca obiectivele Directivei 93/13 și principiul proporționalității să fie respectate, și
 - se opun unei interpretări jurisdicționale a dreptului național potrivit căreia instituția de credit are dreptul să solicite consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală începând de la data punerii în întârziere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 86 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

În contextul anulării în totalitate a unui contract de împrumut ipotecar pentru motivul că acesta nu poate continua să existe după eliminarea clauzelor abuzive,

articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii

trebuie interpretate în sensul că:

- **nu se opun unei interpretări jurisdicționale a dreptului național potrivit căreia consumatorul are dreptul să solicite instituției de credit o compensație care să depășească rambursarea ratelor lunare plătite și a costurilor suportate pentru executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere, cu condiția ca obiectivele Directivei 93/13 și principiul proporționalității să fie respectate, și**
- **se opun unei interpretări jurisdicționale a dreptului național potrivit căreia instituția de credit are dreptul să solicite consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acestui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală începând de la data punerii în întârziere.**

Semnături